

University of Mumbai

No. UG/ 88 of 2019-20

CIRCULAR:-

Attention of the Principals of the Affiliated Colleges, the Head of the University Departments and Directors of the recognized Institutions in Humanities Faculty is invited to this office Circular No. UG/491 of 2006, dated 7th December, 2006 relating to syllabus of M.Phil. degree course.

They are hereby informed that the recommendations made by the Board of Studies in Marathi at its meeting held on 4th February, 2019 have been accepted by the Academic Council at its meeting held on 15th April, 2019 vide item No. 4.2 and that in accordance therewith, the revised syllabus for the M. Phil. in Marathi has been brought into force with effect from the academic year 2019-20, accordingly. (The same is available on the University's website www.mu.ac.in).

MUMBAI - 400 032
28th August, 2019

Ajay
(Dr. Ajay Deshmukh)
REGISTRAR

To

The Principals of the affiliated Colleges, the Head of the University Departments and Directors of the recognized Institutions in Humanities Faculty. (Circular No. UG/334 of 2017-18 dated 9th January, 2018.)

A.C./4.2/15/04/2019

No. UG/ 88 -A of 2019

MUMBAI-400 032

28th August, 2019

Copy forwarded with Compliments for information to:-

- 1) The I/c Dean, Faculty of Humanities,
- 2) The Chairman, Board of Studies in Marathi,
- 3) The Director, Board of Examinations and Evaluation,
- 4) The Director, Board of Students Development,
- 5) The Co-ordinator, University Computerization Centre,

Ajay
(Dr. Ajay Deshmukh)
REGISTRAR

AC- 15/04/2019
Item No.- 4.2

UNIVERSITY OF MUMBAI

Revised Syllabus of M.Phil.

Course: Marathi

(with effect from the academic year 2019-20)

मराठी विभाग
एम. फिल. पदवीसाठी अभ्यासक्रम.
(सुधारित- २०१८-१९)

विद्यार्थ्यांच्या संशोधन प्रवृत्तीला महत्त्व व प्राधान्य देणारा एम. फिल. हा एम. ए. पदवीनंतरचा शंभर गुणांच्या तीन अभ्यासपत्रिकांचा अभ्यासक्रम आहे. विद्यार्थ्यांला एम. फिल. च्या पातळीवरील प्रबंधिका लेखनासाठी (वा स्वतंत्र संशोधनासाठी) आवश्यक ते तात्त्विक स्वरूपाचे ज्ञान मिळावे आणि काही कौशल्ये आत्मसात व्हावीत, या हेतूने हा अभ्यासक्रम योजलेला आहे.

या अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेऊ इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांस या अभ्यासक्रमासाठी मुंबई विद्यापीठ / विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या नियमानुसार प्रवेश देण्यात येईल. तसेच मुंबई विद्यापीठाची एम. फिल. / पीएचडी प्रवेश पात्रता परीक्षा (PET) उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे. शिवाय विद्यार्थ्यांची मुलाखतही घेण्यात येते. या दोन्हीत उत्तीर्ण होणाऱ्या विद्यार्थ्यांनाच प्रवेश दिला जातो. या अभ्यासक्रमासाठी जागा मर्यादित असतात. सदर अभ्यासक्रम चार सत्रांमध्ये पूर्ण करावयाचा असतो

अभ्यासक्रमाचे स्वरूप:

मराठी विषयामध्ये एम. फिल. अभ्यासक्रम हा दोन वर्षांचा संशोधन-आधारित कार्यक्रम आहे. यात तात्त्विक अभ्यासक्रम आणि एक शोधप्रबंधिका यांचा समावेश आहे. तात्त्विक अभ्यासक्रम हा १८ श्रेयांकनाचा असून प्रत्येक अभ्यासपत्रिकेला ६ श्रेयांकने असतील. सदर पदवीसाठी तीन अभ्यासपत्रिकांची योजना केलेली आहे. अभ्यासक्रम दोन सत्रांमध्ये (एक शैक्षणिक वर्ष) आयोजित केला जाईल. एक सत्र ४५ तासांचे असेल. त्यासाठी ६ श्रेयांकने असतील. प्रत्येक अभ्यासपत्रिकेसाठी ९० तास योजलेले असतील. सदर अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेले विद्यार्थी विभागातील विविध कार्यक्रमांमधून सहभाग देखील घेऊ शकतात.

हा अभ्यासक्रम ३०० गुणांचा असेल. अभ्यासक्रम पूर्ण झाल्यानंतर त्यावर आधारित परीक्षा घेण्यात येईल. प्रत्येक अभ्यासपत्रिकेवर १०० गुणांची परीक्षा घेतली जाईल. या १०० गुणांची विभागणी पुढीलप्रमाणे असेल, त्यात ५० गुणांची लेखी परीक्षा, २५ गुणांचा १ शोधनिबंध आणि २५ गुणांची २ पुस्तक परीक्षणे यांचा समावेश असेल. संशोधक विद्यार्थ्यांने परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यानंतर शोधप्रबंधिकेचे लेखन करणे आवश्यक आहे.

तात्त्विक परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची मुलाखतींच्याद्वारे निवड करून विद्यार्थ्यांसाठी संशोधन केंद्राच्यावतीने मार्गदर्शकांची नियुक्ती करण्यात येईल. ही नियुक्ती विद्यापीठाच्या नियम व मार्गदर्शक तत्त्वानुसार विभागाच्या प्रवेश समितीद्वारे निश्चित केली जाईल.

एम. फिल. च्या अभ्यासपत्रिकांची योजना पुढीलप्रमाणे आहे. :

अभ्यासपत्रिका क्रमांक एक : संशोधन पद्धती (६ श्रेयांकने)

अभ्यासपत्रिका क्रमांक दोन : मराठी संशोधनशास्त्र व प्रबंधलेखन (६ श्रेयांकने)

अभ्यासपत्रिका क्रमांक तीन (ऐच्छिक) : (६ श्रेयांकने)

१) साहित्य, समाज आणि संस्कृती (१८१८ ते १९२०)

२) आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२० ते १९८०)

अभ्यासपत्रिका : १
संशोधन पद्धती (६ श्रेयांकने)

घटक : १

- १) संशोधन म्हणजे काय?
- २) संशोधन स्वरूप आणि व्याप्ती
- ३) संशोधन विषयक नियमावली आणि संशोधन चौर्य

घटक : २

- १) संशोधनाची विविध क्षेत्रे.
- २) वैज्ञानिक, सामाजिक, साहित्य संशोधनातील वैशिष्ट्ये.

घटक : २

आंतरविद्याशाखीय संशोधन
(तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र इतिहास, मानसशास्त्र, राज्यशास्त्र इ. विषयासंदर्भात)

घटक : ४

संशोधन तथ्य (सांख्यिकीय माहिती)

- १) सांख्यिकीय तथ्याचा अर्थ, व्याख्या, तथ्य संकलनाचे महत्व,.
- २) सांख्यिकीय तथ्याचा स्रोत.
प्रथम स्रोत : निरीक्षणे, प्रश्नावली, मुलाखती, अनुसूची इत्यादी
द्वितीय स्रोत : प्रकाशित आकडेवारी, गोपनीय अहवाल, संशोधनविषयक अहवाल.
- ३) सांख्यिकीय तथ्य व्यवस्थापन व विश्लेषण.

घटक : ५

- १) संशोधनातील संगणकाचा वापर,
- २) टंकलेखनाच्या विविध पद्धती,
- ३) इंटरनेट, ई-मेल,
- ४) ब्लॉग व वेबसाईटवरील संशोधनविषयक संदर्भांचे विश्लेषण.

घटक : ६

संशोधन प्रबंध लेखन :

- १) विद्यार्थ्यांची संशोधन क्षमता.
- २) शोधनिबंध लेखनाची पूर्वतयारी.
- ३) प्रबंध लेखनाचे विविध टप्पे.
- ४) ग्रंथसूची.
- ५) क्षेत्रीय संशोधनाची साधने : लिखित व मौखिक.
- ६) संशोधन संदर्भातील विद्यापीठीय प्रक्रिया.

संदर्भग्रंथः

१. कऱ्हाडे, सदा; संशोधन सिद्धान्त आणि पद्धती, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९९७.
२. जोशी, वसंत; भाषा व साहित्य संशोधन; खंड 1, मसाप, पुणे, १९८१,
३. जोशी, वसंत; भाषा व साहित्य संशोधन; खंड 2, मसाप, पुणे, १९८५.
४. जोशी, वसंत; भाषा व साहित्य संशोधन; खंड 3, मसाप, पुणे, १९८९.
५. तुळपुळे, शं. गो; प्राचीन मराठी कोरीव लेख, पुणे विद्यापीठ, पुणे, १९६३.
६. दावतर, वसंत; संहिता समीक्षा आणि पारिभाषिक संज्ञा, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृति मंडळ, मुंबई, १९८७.
७. देशमुख, उषा.मा.; मराठी संशोधन विद्या, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९९४.
८. मालशे, स. गं.; शोधनिबंधाची लेखनपद्धती, मराठी साहित्य परिषद, पुणे, १९७०.
९. संत, दु. का.; वाङ्मयीन विद्वता, पुणे विद्यापीठ, पुणे, १९७६.
१०. संत, दु. का.; शोधविज्ञानकोश, पुणे विद्यार्थीगृह, प्रकाशन, पुणे, १९८५.
११. संत, दु. का.; संशोधन पद्धती, प्रक्रिया व अंतरंग, पुणे विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे,
१२. Whitney, F. L.; *Elements of Research*, Prentice-Hall, New York, १९५४.
१३. Diez, D. M., Barr, C. D., & Cetinkaya-Rundel, M. *OpenIntro Statistics, 2012. (On-line)*
<http://www.openintro.org/stat/textbook.php>.
१४. Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2011). *The Sage handbook of qualitative research*. Sage.
१५. Gries, S. T. (2013). *Statistics for linguistics with R: A practical introduction*. Walter de Gruyter.
१६. Heigham, J., & Croker, R. (Eds.). (2009). *Qualitative research in applied linguistics: A practical introduction*. Springer.
१७. Johnson, K. (2011). *Quantitative methods in linguistics*. John Wiley & Sons.
१८. Lazar, J., Feng, J. H., & Hochheiser, H. (2017). *Research methods in human-computer interaction*. Morgan Kaufmann.
१९. Litosseliti, L. (2017). *Research methods in linguistics*. Bloomsbury Publishing.
२०. Marczyk, G., DeMatteo, D., & Festinger, D. (2005). *Essentials of research design and methodology*. John Wiley & Sons Inc.
२१. Metsamuuronen Jari. (2017). *Essentials of research methods in human sciences*. Vols. 1-3. Sage.
२२. Walliman, N. (2015). *Social research methods: The essentials*. Sage.

अभ्यास पत्रिका : २

मराठी संशोधनशास्त्र व प्रबंधलेखन (६ श्रेयांकने)

घटक : १

साहित्याचे संशोधन म्हणजे काय?

घटक ; २

साहित्य संशोधन, वाङ्मय इतिहास, समीक्षा परस्पर संबंध, वाङ्मयेतिहास व समीक्षा परस्पर संबंध

घटक : ३

संशोधनाची विविध क्षेत्रे

कलाकृती, लेखक, कालखंड, भाषा, वाङ्मय प्रकार, तौलनिक अनुवाद

घटक ; ४

पाठचिकित्साशास्त्र: स्वरूप, प्रकार, पद्धती.

१) ग्रंथकार व ग्रंथकर्तृत्वनिश्चिती याविषयीच्या समस्या.

२) हस्तलिखित विचार, मूलाधारांचा शोध, दस्तऐवजांची कालनिश्चिती.

३) मुद्रित साहित्याचे साहित्य संशोधन

घटक : ५

मराठी साहित्य संशोधनाचा इतिहास – स्वरूप आणि परंपरा.

घटक : ६

साहित्य संशोधनाचे नवे दृष्टिकोन

वाङ्मयातील विविध विचारप्रणाली

संदर्भग्रंथ:

1. कऱ्हाडे, सदा; *संशोधन सिद्धान्त आणि पद्धती*, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, 1997.
2. जोशी, वसंत; *भाषा व साहित्य संशोधन; खंड 1*, मसाप, पुणे, 1981,
2. जोशी, वसंत; *भाषा व साहित्य संशोधन; खंड 2*, मसाप, पुणे, 1985.
2. जोशी, वसंत; *भाषा व साहित्य संशोधन; खंड 3*, मसाप, पुणे, 1989.
3. तुळपुळे, शं. गो; *प्राचीन मराठी कोरीव लेख*, पुणे विद्यापीठ, पुणे, 1963.
4. दावतर, वसंत; *संहिता समीक्षा आणि पारिभाषिक संज्ञा*, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृति मंडळ, मुंबई, 1987.
5. देशमुख, उषा.मा.; *मराठी संशोधन विद्या*, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, 1994.
6. मालशे, स. गं.; *शोधनिबंधाची लेखनपद्धती*, मराठी साहित्य परिषद, पुणे, 1970.
7. संत, दु. का.; *वाङ्मयीन विद्वता*, पुणे विद्यापीठ, पुणे, 1976.
8. संत, दु. का.; *शोधविज्ञानकोश*, पुणे विद्यार्थीगृह, प्रकाशन, पुणे, 1985.
9. संत, दु. का.; *संशोधन पद्धती, प्रक्रिया व अंतरंग*, पुणे विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे,
10. Whitney, F. L.; *Elements of Research*, Prentice-Hall, New York, 1954.

अभ्यासपत्रिका क्रमांक : तीन (ऐच्छिक)
साहित्य, समाज आणि संस्कृती (१८१८ ते १९२०)
(६ श्रेयांकने)

साहित्याच्या सर्वांगीण अभ्यासासाठी साहित्य आणि संस्कृती यांच्या अनुबंधाचा शोध घेणे आवश्यक ठरते. त्या त्या कालखंडातील साहित्य निर्मितीवर संस्कृतीच्या विविध घटकांचा प्रभाव पडत असतो. साहित्य निर्मितीच्या प्रेरणा, साहित्यातील प्रवाह, प्रवृत्ती यांचा परस्पर संबंध समजून घेण्यासाठी संस्कृतीची चिकित्सापद्धती लक्षात घ्यावी लागते. संस्कृतीची जडणघडण आणि साहित्य निर्मिती यांचा संबंध लक्षात घेऊन संशोधन केल्यास संशोधनाची व्याप्ती वाढते.

घटक : १

- १) संस्कृती - व्याख्या व स्वरूप,
- २) संस्कृती व साहित्य यातील परस्पर संबंध

घटक : २

- १) महाराष्ट्र संस्कृती उगम व विकास,
- २) इतर संस्कृतीशी असलेला संबंध, संकर आणि संघर्ष

घटक : ३

- १) समाज - व्याख्या व स्वरूप
- २) महाराष्ट्रीय समाज जीवनातील स्थित्यंतरे

घटक : ४

- १) इंग्रजी राजवट आणि महाराष्ट्र
- २) पाश्चात्य संस्कृतीचा मराठी साहित्य आणि संस्कृतीवर प्रभाव.

घटक : ५

- १) धार्मिक, सामाजिक आणि राजकीय चळवळी

घटक : ६

१) साहित्य चळवळी, नियतकालिकांच्या चळवळी आणि साहित्य.
संदर्भग्रंथ

- १) महाराष्ट्र संस्कृती - पु. ग. सहस्रबुद्धे
- २) संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती - गं. बा. सरदार
- ३) मराठी साहित्य समाज व संस्कृती - वसंत आबाजी डहाके.
- ४) महाराष्ट्रातील सामाजिक जीवनातील स्थित्यंतरे - भ. श्री. पंडित
- ५) साहित्य आणि संस्कृती - दु. का. संत
- ६) धर्म आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय - र. बा. मंचरकर
- ७) ओवी ते लावणी - श्री. रं. कुलकर्णी

- ८) साहित्याचे सांस्कृतिक संचित- प्रल्हाद लुलेकर
- ९) पाच भक्ती संप्रदाय- र. रा. गोसावी
- १०) अर्वाचीन मराठी वाडमयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - सदा. कऱ्हाडे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक : तीन (ऐच्छिक)
आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२० ते १९८०)
(६ श्रेयांकने)

विशिष्ट काळातील साहित्याचा अभ्यास करताना त्या काळातील सामाजिक, राजकीय आणि सांस्कृतिक घडामोडींचा साहित्य निर्मितीवर पडणारा प्रभाव लक्षात घ्यावा लागतो. वाङ्मयीन इतिहास अभ्यासताना वाङ्मय प्रकाराच्या प्रवृत्ती, प्रेरणा विकास आणि त्यातील अवस्थान्तराचा विचार करावा लागतो. वाङ्मयीन इतिहाकडे बघण्याचे जे नवे दृष्टिकोन विकसित झाले आहे त्यातून वाङ्मयीन इतिहासाची पुनर्मांडणी करता येते.

घटक : १

१) १९२० ते १९८० या कालखंडातील राजकीय, सामाजिक, धार्मिक घडामोडी आणि साहित्यनिर्मिती.

घटक : २

वाङ्मयीन इतिहासविषयक दृष्टिकोन

- १) फुलेवाद
- २) आंबेडकरवाद
- ३) मार्क्सवाद
- ४) स्त्रीवाद

घटक : ३

१९२० ते १९४५ या कालखंडातील साहित्य निर्मितीचा स्थूल परिचय, साहित्य निर्मितीमागील जाणिवा, प्रेरणा व प्रवृत्ती

घटक : ४

१९४५ ते १९८० या कालखंडातील साहित्य निर्मितीचा स्थूल परिचय, साहित्य निर्मितीमागील जाणिवा, प्रेरणा व प्रवृत्ती

घटक : ५

१९२० ते १९८० या कालखंडातील कथनात्मक साहित्य व त्यातील अवस्थांतरे

घटक : ६

१९२० ते १९८० या कालखंडातील काव्य व त्यातील अवस्थांतरे

संदर्भग्रंथ

- १) कुलकर्णी गो.म.व इतर (संपा.): वाडमयेतिहास : सद्यःस्थिती आणि अपेक्षा, मेहता पब्लिशिंग हाउस, पुणे. १९९५
- २) जोग रा.श्री.(संपा.) : मराठी वाडमय इतिहास- खंड ५ भाग-२ महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे-१९७३
- ३) देशपांडे अ.ना.: आधुनिक मराठी वाडमय इतिहास, भाग १, व्हीनस प्रकाशन पुणे, १९९२ (दु.आ.)
- ४) देशपांडे कुसुमावती : मराठी कादंबरी, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई, १९७५
- ५) पवार गो.मा. व इतर (संपा.) : मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप, पॉप्युलर प्रकाशन मुंबई, १९८६.
- ६) पुंडे द.दि. (संपा.) : वाडमयेतिहासाची संकल्पना, प्रतिमा प्रकाशन पुणे-१९९४
- ७) बांदिवडेकर, चंद्रकांत : मराठी कादंबरीचा इतिहास, प्रतिमा प्रकाशन पुणे, १९८९.
- ८) शेवडे, इंदुमती ; मराठी कथा : उद्गम आणि विकास, सोमैया पब्लि.प्रा.लि. मुंबई, १९७३.
- ९) प्रदक्षिणा खंड १ ; कॉटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, २००२ (पुनर्मुद्रण)